

відповідальності.

На сучасному етапі державотворення в конституційному праві України метод нормативно-правового стимулювання і заохочення поки що не отримав належного розвитку, однак вважаємо, що вже у найближчому майбутньому він матиме досить широкі перспективи свого застосування.

Отже, метод конституційно-правового регулювання – це система способів, прийомів цілеспрямованого юридичного впливу норм конституційного права на найбільш важливі суспільні відносини, що є предметом конституційно-правового регулювання.

Методи конституційно-правового регулювання організації і функціонування правоохоронних органів – це система способів, прийомів цілеспрямованого юридичного впливу норм конституційного права на систему суспільних відносин, пов'язаних із правоохоронною діяльністю.

В цілому викладене вище дозволяє стверджувати, що методи конституційно-правового регулювання організації і функціонування правоохоронних органів України являють собою єдину систему (комплекс), яка об'єднує як загальні для всього права методи нормативних приписів (імперативний та диспозитивний), так і спеціальні методи такого регулювання: метод основоположного (сутнісного) правового регулювання; політичний (суто владно-вольовий, або екстракратологічний метод); першоустановчий; новаторський метод; метод комплексного правового регулювання; універсальний метод конституційно-правового регулювання; метод макросистемного правового регулювання; інтерполяції; статусного регулювання суспільних відносин; метод конституційно-правового визначення засобів заохочення та стимулювання.

Список використаної літератури:

1. Боброва Н.А. Конституционный строй и конституционализм в России: Монография. – М., 2003.
2. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підруч.: У 2 т. / За ред. В.Ф. Погорілка. – К., 2006. – Т. 1.
3. Авак'ян С.А. Конституционное право России: Учеб. курс: В 2 т. – М., 2005. – Т. 1.
4. Югов А.А. О методах отрасли российского конституционного (картологического) права // Конституционное и муниципальное право. – 2010. – № 4. – С. 8-13.
5. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навч. посіб. для дистанційного навчання. – 2-е вид., доп. і випр. – К., 2007.
6. Орленко В.І., Орленко В.В. Конституційне право України: Посіб. для підготов. до іспитів. – К., 2006.
7. Про державні нагороди України: Закон України від 16.03.2000 № 1549-III // ВВР. – 2000. – № 21. – Ст. 162.

Надійшла до редакції 20.06.2012

ВЕДЕРНИКОВ Ю.А.,

кандидат юридичних наук, доцент
(Університет сучасних знань, м. Київ)

УДК 340.130.53

ЗАКОНОДАВЧА ДЕФІНІЦІЯ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ

Розглянуто питання багатогранності категорії «дефініція» у праві, місця і ролі законодавчої дефініції у правовому регулюванні суспільних відносин.

Ключові слова: дефініція, правова дефініція, дефініція у праві, юридична дефініція, юридична техніка, правове регулювання.

Рассматриваются вопросы многогранности категории «дефиниция» в праве, места и роли законодательной дефиниции в правовом регулировании общественных отношений.

Ключевые слова: дефиниция, правовая дефиниция, дефиниция в праве, юридическая дефиниция, юридическая техника, правовое регулирование,

The questions of versatility of category «definition» are examined in law of place and role of legislative definition in the legal regulation of public relations.

Keywords: definition, law definition, definition in law, legal definition, legal mechanism, legal regulation.

Останнім часом під впливом змін, що відбуваються в суспільному житті, становлення та розвитку нових правових відносин у державах пострадянського простору спостерігається значна активізація нормотворчої діяльності і, хоча ця тема й не є абсолютно новою, зростає науковий інтерес до проблематики законодавчих дефініцій. Слід зазначити, що сьогодні значною є кількість наукових досліджень, присвячених аналізу законодавчих дефініцій, в Російській Федерації, а саме у Волгоградській правничій школі.

Вітчизняна правова наука також приділяє увагу питанню визначень понять у законодавстві (дефініцій); достатньо згадати дисертаційні дослідження та наукові роботи Т.С. Подорожної, Ю.П. Пацурківського, О.П. Козловської, І.І. Бабіна, С.Н. Іванової, О.П. Орлюк, А.В. Хворостянкіної та ін. При цьому в більшості теоретико-правових джерел питання розглядається лише в аспекті юридичної техніки. На нашу думку, проблема закріплення і використання визначень окремих понять у текстах нормативно-правових актів є значно ширшою і охоплює, окрім суто технічних правил, що використовуються при конструюванні дефініцій, цілу низку проблем, у першу чергу – місця і ролі дефініцій у правовому регулюванні суспільних відносин, їх доцільності та необхідності, значення для правильного застосування, ефективної реалізації правових приписів, ролі нормативних дефініцій в забезпеченні як стабільності правової системи, так і гнучкості права.

Термін «дефініція» походить від латинського слова «definitio» (від «definitio») і означає визначення, вказівку, вимогу, припис. Правовою дефініцією є детальне визначення того чи іншого юридичного поняття чи явища [1, с. 79].

Якщо говорити про поняття «право» і «дефініція» в тандемі, то виявляється реальна відмінність «правової дефініції» від «дефініції у праві». Перша являє собою наукову категорію, слугує інструментарієм у правотворчому процесі і посідає відповідне місце у процесі правового регулювання суспільних відносин. Правові дефініції можуть існувати у правосвідомості, правовій культурі особи, у такий спосіб формуючи право на рівні правоутворення. Друга являє собою компонент системи законодавства і в правовому регулюванні займає місце у процесах конкретизації законодавства, застосуванні, реалізації та тлумаченні правових приписів, вирішенні казусів при відсутності класичної норми (аналогії закону або аналогії права). Категорії «правова дефініція» і «дефініція в праві» об'єктивно взаємопов'язані. Переважна більшість дефініцій, що виробляються галузевою юридичною наукою, закріплюються у відповідній галузі законодавства і співпадають по суті. У такий спосіб у законодавстві втілюються понятійні категорії права, сучасні знання про реальні правовідносини. Але правова дефініція, на відміну від законодавчої, перебуває в постійному розвитку, має своїх «двійників», що залежить від проблемності, авторського підходу, множини точок зору, рівня правової ідеології, правової культури, і слугує отриманню нових знань. Законодавча дефініція, на відміну від правової, з моменту об'єктивації в нормативно-правовому акті перестає розвиватись, бути джерелом нових знань, застигає, але в цьому її і слабкість і сила [2, с. 88-93].

Ці категорії є різними і в той же час близькими не тільки за місцем і роллю в правовому регулюванні. Дефініція в законодавстві відіграє ключову роль і виступає в різних іпостасях. Вона є незамінним засобом для юридичної техніки, вона є виразником суті, природи права, вона є містком, що поєднує право і закон, закон і підзаконні нормативно-правові акти, забезпечує конкретизацію вихідних норм у нормативних приписах, а законодавству – адекватне його тлумачення, застосування й безпосередню реалізацію, впливаючи таким чином на реальні суспільні відносини.

Законодавчі дефініції виконують цементуючу місію і прямо впливають на внутрішню систему законів і їх зовнішні горизонтальні зв'язки всередині інституту, підгалузі, галузі законодавства, а також у вертикальній площині, систематизуючи (узгоджуючи) закони, в яких саме містяться дефінітивні норми і підзаконні акти, що їх (закони) конкретизують. Дефініції забезпечують одностайну інтерпретацію класичних норм, що містяться в нормативно-правових актах.

Законодавча дефініція в праві виконує не тільки стабілізуючу роль, як то здається з першого погляду, але й являє собою фактор розвитку правових відносин, впливаючи на побудову законодавства, процеси конкретизації вихідних норм, формування суспільної ідеології і правової культури. Якість правового регулювання суспільних відносин і правового впливу значною мірою залежить від взаємозв'язку, системності законодавчого масиву, в якому важлива роль

надається саме дефінітивним нормам.

Якщо дефініції розглядати у співвідношеннях з класичними нормами – правилами поведінки (регуляторами правовідносин), то вони постають неосновними, другорядними, технічними, обслуговуючими ці класичні норми явищами (засобами). Але якщо розглядати законодавчу дефініцію як самостійний юридичний феномен із власними якостями, то можна уявити її як стрижень нормативно-правового акта (системи актів) і водночас як самостійне складне явище, до якого звертаються на різних етапах правового регулювання.

Складність формулювання дефініцій у законі полягає, по-перше, в тому, що дефініція є загальною категорією для правовідносин, що народжуються, і деякою мірою передувє їм (процес правоутворення). Законодавче визначення може випереджати потреби життя, а частіше, навпаки, відставати від реалій і потреб правового регулювання суспільних відносин. По-друге, дефініція є стабільною категорією і за своїм призначенням виконує статичну функцію права, в той же час правовідносини як соціальні відносини постійно змінюються і вимагають відповідних змін у системі права і правовій системі в цілому, тобто є більш динамічним явищем. Звичайно, що статичність та динамізм мають суперечливий характер, що, безумовно, позначається і на праві в цілому. Така суперечливість природно закладена у праві: з одного боку, це динамізм, що зумовлює його відповідність змінам суспільної діяльності, з іншого – статичність, що забезпечує збереження внутрішньої структури з точки зору єдності та узгодженості [3, с. 461].

Законодавець при формулюванні нормативних актів повинен чітко розуміти сутність соціальних відносин, що підлягають врегулюванню, забезпечити справедливість, бачити мету і майбутній процес її досягнення, бо дефініція (як і її відсутність) у правовому регулюванні може перетворитись у «камінь спотикання» до розвитку правовідносин. Г.Д. Гурвіч з цього приводу висловив думку, що «гіпертрофія понятійного апарата, особая плотность концептуальной оболочки, характеризующие всякую юридическую технику, приводят к «мумификации» категорий и понятий, следствием чего становятся замедленность и немалые трудности в приспособлении юриспруденции с ее «церемониальными мистериями» к новой живой правовой действительности, к ее бесконечному динамизму, к жизни, пребывающей в постоянном движении, в непрерывном изменении» [4, с. 575]. Причому двічі важливою є якість дефініцій у процесуальному праві які можуть стати, що ми часто і спостерігаємо в реальному житті, тією непереборною силою, яка не дає можливості в рамках процесу і процедур ефективно реалізувати норми матеріального права. «Чем более право затрудняет тому, кто его должен применять, а следовательно, и изучать, своей расплывчивостью обозрение и своей туманностью и неопределенностью – правильное понимание, тем более несовершенным станет само применение права» [5, с. 37].

Дефініція є невід'ємною частиною права і тому повинна нести в собі відповідні його ознаки, і в першу чергу – справедливість як сутність права, до якої звертається кожний суб'єкт правових відносин. Дефініція повинна бути загальною для відповідної сфери правових норм та ефективною при їх реалізації.

Ефективність правового регулювання суспільних відносин значною мірою залежить від достатності дефінітивних норм.

Законодавчу дефініцію можна сприймати як вторинну, обслуговуючу категорію, яка націлена на уточнення змісту класичної матеріальної норми. Але такий підхід не є виправданим у переважній більшості випадків. Застосовуючи норму права, суб'єкт звертається до юридичної дефініції і, якщо вона є вдалою і ефективною, то саме в ній він знаходить право, мету, орієнтир і результат.

Формування і формулювання дефініції здійснюється на основі філософських, соціологічних, формально-логічних, лінгвістичних та ін. методів. Але найбільш важливими є правові принципи, методи, юридико-технологічні поняття, категорії, конструкції, засоби, правила, спеціально-юридична термінологія.

Євроінтеграція природно вимагає уніфікації дефініцій, що значною мірою не співпадають у національних правових системах країн Європи. Так, практика Європейського суду з прав людини, положення Конвенції про захист прав людини і основних свобод безпосередньо і опосередковано впливають на національне право і внутрішнє законодавство європейських країн, на мову правотворчості і правозастосовчу практику. Європейський суд не тільки безпосередньо тлумачить норми-дефініції, які закріплені Конвенцією, але й сам формулює їх. Таким чином,

від правотворчих органів кожної європейської країни очікується приведення дефінітивних норм національної системи права у відповідність до визнаних у міжнародних актах положень, а також формулювання нових для національного законодавства дефініцій на основі загальнови-знаних. Саме шлях приведення дефінітивних норм у відповідність до положень Конвенції логічно має привести до змін класичних норм і наближення законодавства у сфері прав і свобод людини до європейських стандартів. При цьому треба пам'ятати про можливі колізії між норма-ми – дефініціями європейського і національного права і дуже виважено переносити правові конструкції, що створені в одних умовах, в реально інші умови, тим більше якщо йдеться про рецепцію права. Яскравим прикладом рецепції є рецепція римського права, що почала наступ на держави Західної Європи у XII столітті. Рецепція проходила із пристосуванням і тлумачен-ням принципів, дефініцій та інших конструкцій, що стосується в більшості приватноправової сфери регулювання.

Європейські держави по-різному сприйняли вплив римського права і, відповідно, сьо-годні Європа має своєрідні національні правові системи. Виділяється група правових систем, вплив на які римського права був найвагомішим, такі як Італія, Греція, Іспанія. А на правові системи Скандинавських країн вплив римського права був незначним, вони базувалися на звичаях та варварському праві. Правові системи Франції і Німеччини увібрали риси римсько-го та германського права. У свою чергу, на підставі досвіду рецепції римського права сучасні юристи використовують порівняльне право як метод погодженого правового розвитку.

У той же час механічне перенесення державно-правових явищ у невідповідне суспіль-ство може призвести до категоричного несприйняття. Яскравим прикладом може слугувати висловлювання Г. Гегеля: «Наполеон хотів, наприклад, а ргіогі дати испанцам государственное устройство, что достаточно плохо удавалось. Ибо государственный строй не есть нечто созданное: он представляет собой работу многих веков, идею и сознание разумного в той мере, в какой оно развито в данном народе. Поэтому государственное устройство никогда не создается отдельными субъектами. То, что Наполеон дал испанцам, было разумнее того, чем они обладали прежде, потому что они ещё не достигли необходимого для этого развития. Народ должен чувствовать, что его государственное устройство соответствует его праву и его состоянию, в противном случае оно может, правда, быть внешне наличным, но не будет иметь ни значения, ни ценности» [6, с. 315].

Небезпечні ускладнення виникають тоді, коли значні частини позитивного права, і особ-ливо принципи і дефінітивні норми, у стислі строки переносяться із західних суспільств у неза-хідні таким чином, що це призводить до конфлікту права і закону, несприйняття невідповід-ним суспільством [7, с. 160].

Міжінституційна Угода Європейського Парламенту, Ради Європейського Парламенту, Ради Європейського Союзу та Комісії Європейських Співтовариств від 22 грудня 1998 р. «Про загальне керівництво щодо якості підготовки законопроектів у Співтоваристві» неабстрактно застерігає: «... слід уважно використовувати поняття та термінологію, що характерні для різ-них національних правових систем» [8, с. 630].

Постає питання щодо мови як засобу, інструментарію формалізації волі законодавця. Важливого значення набуває лінгвістична складова механізму побудови законодавчої дефі-ніції, за якою закон не повинен бути незрозумілим суспільству. Хоча можна вести мову і про принцип «незнання закону не звільняє від відповідальності» і розраховувати на співпадіння права і моралі в суспільстві. Але життя підказує, що вимоги або заборони, які містяться в тексті, спочатку усвідомлюються, проходять крізь волю суб'єкта і лише після цього реалізу-ються, втілюються у життя. З іншого боку, законодавча дефініція має відображати закономі-рності і особливості юридичної мови як способу професійної діяльності юриста, що посилю-ється особливостями відповідної галузі права. Особливої важливості набуває адекватний переклад текстів з іноземної мови, а також збереження духу понять і конструкцій. Доктрина-льне та професійне тлумачення закону здійснюється саме юристами на підставі правосвідомості і допомагає суспільству однотайно розуміти і реалізовувати нормативно-правові акти. Професійне тлумачення, поруч із суто юридичним, може вмщувати тлумачення законодав-чих термінів і дефініцій, що запозичуються в інших галузях людського буття (економіки, техніки, політики), і передбачає відповідний науковий і професійний фах інтерпретатора.

Законодавчі дефініції пронизують практично всі галузі та інститути системи права, всі юридичні процеси: нормотворчість, конкретизацію, тлумачення, застосування і безпосередні форми реалізації. У літературі існує точка зору, відповідно до якої дефініція не визнається нормою права і потребує іншого тлумачення [9, с. 25].

Усе це вимагає створення чіткої системи, а не сукупності дефініцій, що надасть можливість знівелювати протиріччя і неузгодженості, значною мірою зменшить не тільки кількість, але і негативну роль колізій в законодавстві. Головною функцією юридичних дефініцій є забезпечення ефективної роботи механізму правового регулювання на всіх його етапах.

Список використаної літератури:

1. Законотворча діяльність: Словник термінів і понять / За ред. акад. НАН України В.М. Литвина. – К., 2004.
2. Васильев А.М. Правовые категории. Методологические аспекты разработки системы категорий теории права. – М., 1976.
3. Теорія держави і права. Академічний курс: Підруч. / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – 2-е вид., перероб. і допов. – К., 2008.
4. Гурвич Г.Д. Философия и социология права: Избранные сочинения. – СПб., 2004.
5. Иеринг Р. Фон. Юридическая техника / Сост. А.В. Поляков. – М., 2008.
6. Гегель Г.В.Ф. Философия права / Пер. с нем.; Ред. и сост. Д.А. Керимов и В.С. Нерсисянц. – М., 1990.
7. Тамага Браян. Верховенство права: історія, політика, теорія / Пер. з англ. А. Іщенко. – К., 2007.
8. Богачова О.В., Зайчук О.В., Копиленко О.Л. Законотворчий процес зарубіжних країн. – К., 2006.
9. Коломоєць Т.О., Костенко О.І. Тлумачення актів адміністративного законодавства: Монографія. – Запоріжжя, 2011.

Надійшла до редакції 14.06.2012

ЗАВГОРОДНІЙ В.А.,

кандидат юридичних наук

АЗАРОВ А.Д., студент

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ВИБОРИ ДО ПАРЛАМЕНТУ УКРАЇНИ: ПОШУК ОПТИМАЛЬНОЇ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ

УДК 342.52/8 : 324

Статтю присвячено висвітленню окремих питань щодо сучасної моделі виборчої системи, яка використовується при формуванні парламенту України, та визначення її найбільш оптимальної моделі.

Ключові слова: парламент, вибори, виборча система.

Статья посвящена отдельным вопросам, связанным с современной моделью избирательной системы, которая используется для формирования парламента Украины, и определению наиболее оптимальной её модели.

Ключевые слова: парламент, выборы, избирательная система.

The article is devoted to some questions in relation to the modern model of the electoral system, that is used for forming of parliament of Ukraine and determination of her the most optimal model.

Keywords: parliament, elections, electoral system.

За роки свого незалежного існування наша держава випробувала декілька моделей виборчої системи – від мажоритарної абсолютної більшості до змішаної відносної більшості та від змішаної до суто пропорційної, що обґрунтовувалося об'єктивними та суб'єктивними потребами часу. Така зміна моделей виборчих систем свідчить про динаміку політичного розвитку су-

